

ผู้เห็นเหตุการณ์กับการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน Bystanders and Prevention of Bullying in Schools

ศรสลัก นิมบุตร^{1*}, อัจศรา ประเสริฐสิน² และฐาศุภร์ จันประเสริฐ³
Sornsasuk Nimbut^{1*}, Ujsara Prasertsin² and Thasuk Junprasert³

(Received: Apr 14, 2022; Revised: Jun 8, 2022; Accepted: Jun 27, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจมุมมองการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดรหัสให้กับข้อมูลและจัดข้อมูลเป็นกลุ่มตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอน ระดับประถมศึกษาตอนปลาย อายุ 31-43 ปี ประสบการณ์ทำงาน 3-22 ปี จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 2 นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย อายุ 9-11 ปี จำนวน 4 คน มีประสบการณ์การเห็นเหตุการณ์การรังแกกันในโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน 1) การเฝ้าสังเกตสถานการณ์เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ 2) การประเมินสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้น 3) การลงมือปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเพื่อน และ 4) การลงมือปฏิบัติในการปกป้องเพื่อน และพบว่าเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดการป้องกัน คือ การตระหนักรู้ตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธ์ภาพ และการรับผิดชอบต่อความคิดเห็น ซึ่งครูสามารถพัฒนาให้นักเรียนเรียนรู้หรือส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมตามวัย ตลอดจนพัฒนาเอกลักษณ์ พัฒนาความคิดรวบยอดที่มีต่อตนเองได้ ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายในการป้องกันช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขการรังแกกันในโรงเรียนต่อไป

คำสำคัญ: การป้องกันการข่มเหงรังแกกัน ผู้เห็นเหตุการณ์ การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร 10110
Ph.D. Candidate, Applied Psychology, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110 Thailand
*corresponding author, e-mail: sornsasuk.nimbut@swu.ac.th

² อาจารย์ประจำสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร 10110
Lecturer, Educational and Psychological Test Bureau, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110 Thailand

³ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร 10110
Lecturer, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok 10110 Thailand

ABSTRACT

The purpose of this qualitative research was to analyze the perspectives of bystanders to develop a process for preventing bullying. The researcher used in-depth interview methods and analyzed the data by assigning codes to the data and grouping the data into groups based on the subject to be studied. The informants were divided into two groups. Group one was 5 class teachers or subject teachers who teach in upper elementary school aged between 31 to 43 years old with 3 to 22 years of work experience. Group two was 4 upper elementary school students between 9 to 11 years old who had witnessed incidents of bullying in school.

The results indicated a process to prevent bullying in school consisting of 1) observing the situation to analyze events, 2) assessing the bullying situation, 3) taking action in helping friends, and, 4) taking action to protect friends. Moreover, the research found the conditions supporting prevention are self-awareness, social awareness, relationship skills, and responsibility to decide. Teachers can help pupils learn or encourage development that is age-appropriate, develop their individuality, and establish a sense of self. The findings of this study can be used to establish guidelines for protecting kids from bullying in the classroom, assisting affected students, and creating a program to address bullying.

Keywords: Preventing Bullying, Bystander, Bullying in School

บทนำ

“การข่มเหงรังแกกัน” เป็นกระบวนการกลุ่มที่ไม่เพียงเกิดขึ้นระหว่างผู้ข่มเหงและเหยื่อเท่านั้น แต่ยังรวมถึงในบริบทของกลุ่มเพื่อนที่เห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกัน หรือเรียกกลุ่มนี้ว่า “Bystander” ซึ่งผู้ที่เห็นเหตุการณ์อาจแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น ช่วยเหลือและป้องกันการข่มเหงรังแกกันในสถานการณ์นั้นๆ หรือส่งเสริมการเกิดการข่มเหงรังแกกัน เข้าข้างเพื่อนที่ข่มเหงรังแกผู้อื่น (Mazzone, 2020, p. 1) ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีนักเรียนเพียง 20% เท่านั้นหรือค่อนข้างน้อยที่เข้าช่วยเหลือเหยื่อเมื่อเห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้น (สมบัติ ตาปัญญา, 2563, น. 19) ผู้เห็นเหตุการณ์บางคนอาจไม่ได้ช่วยเหลือเยื่ออาจเกิดจากขาดความมั่นใจที่จะช่วยเหลือเหยื่อหรือขาดทักษะในการเข้าช่วยเหลือเหยื่อทันที แต่เมื่อผู้เห็นเหตุการณ์แสดงความไม่ยอมรับต่อการเกิดการข่มเหงรังแกกัน ผู้รังแกจะหยุดข่มเหงรังแกประมาณ 50% ซึ่งการเพิกเฉยหรือไม่เข้าไปช่วยยับยั้งมีส่วนสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมที่ว่า การรังแกกันเป็นเรื่องธรรมดายอมรับได้หรือเป็นเรื่องสนุก ถ้าผู้ข่มเหงได้รับความสนใจ และไม่มีใครต่อต้าน จะยังได้รับการเสริมพลัง ในขณะที่ผู้ถูกข่มเหงรับรู้ว่าเป็นเพื่อนๆ ไม่เห็นอกเห็นใจ ไม่มีใครช่วย และรู้สึกว่าเป็นเพื่อนๆ ไม่ชอบ

ก็จะยังรู้สึกถูกตอกย้ำบทบาทความเป็นเหยื่อ เด็กก็ยังคงถูกรังแกต่อไป” ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของผู้เห็นเหตุการณ์ที่มีส่วนในการป้องกันช่วยเหลือ เพื่อลดการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนได้ (Midgett, Doumas, Peralta, Bond & Flay, 2020, p. 83)

ในงานวิจัยนี้ศึกษานักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 เนื่องจากมีอัตราการรังแกกันมากที่สุด และการรังแกกันจะลดลงเรื่อยๆ ตามระดับชั้นที่สูงขึ้น (สมบัติ ตาปัญญา, 2563, น. 11) และยังเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการ นักเรียนมีรูปร่างเปลี่ยนแปลงไป ต้องการการยอมรับ มีการเลียนแบบเพื่อน แยกแยะพฤติกรรมทางบวกทางลบได้ แต่ถ้าสังคมสอนให้นักเรียนรู้ว่าการรังแกกันเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นักเรียนก็จะเรียนรู้ว่าทำได้ และเมื่อพัฒนาการไม่สมวัยส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นักเรียนจะทำความเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ถ้าขาดนักเรียนจะโดดเดี่ยว กลัว กังวลที่จะถูกรังแก ถ้าเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ก็จะรู้สึกผิดที่ไม่ได้ช่วยเหลือเหยื่อ และด้านความคิดหรือสติปัญญาคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลได้ในระดับที่ต้องเห็นเป็นรูปธรรม หรือมีประสบการณ์จริง เนื่องจากความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมยังไม่สมบูรณ์ เรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหด้วยตนเอง พัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง และพัฒนาความคิดรวบยอดที่มีต่อตนเองได้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553)

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์เพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้น การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย และครูประจำชั้นหรือครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ของการเห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน เนื่องจากบุคคลที่นักเรียนจะบอกให้ทราบถึงเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันคือเพื่อนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือครูประจำชั้น หรือคือผู้สอนซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักเรียนเมื่อนักเรียนมีปัญหา นักเรียนจะเลือกที่จะบอกเล่าถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองให้ครูฟัง (สมบัติ ตาปัญญา, 2563, น. 18) เพื่อทำความเข้าใจมุมมองของการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน โดยศึกษาการให้ความหมายของการข่มเหงรังแกกัน การป้องกัน การข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ และรูปแบบการข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน รวมถึงวิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ ศึกษาในบริบทของโรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมหรือกำหนดแนวทางนโยบายในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับผู้เห็นเหตุการณ์ที่มีบทบาทในการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน เนื่องจากความรุนแรงในโรงเรียนนำไปสู่ความรุนแรงในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจมุมมองการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการทำความเข้าใจมุมมองของการป้องกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ คือ 1) คนที่ช่วยปกป้องคนที่กำลังถูกรังแก 2) คนที่เชียร์คนที่กำลังรังแกผู้อื่นอยู่ 3) คนที่ยินดี เจ็บๆ และ 4) คนที่เดินหนีไปจากสถานการณ์นั้น ผู้วิจัยศึกษาการให้ความหมายรูปแบบการข่มเหงรังแกกัน เนื่องด้วยผู้เห็นเหตุการณ์มีส่วนช่วยให้เกิดการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนได้ (Midgett, Doumas, Peralta, Bond & Flay, 2020, p. 80; สมบัติ ตาปัญญา, 2563, น. 2-7) จึงทำการศึกษานักเรียนที่ช่วยปกป้องคนที่กำลังถูกรังแก โดยศึกษานักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ที่บ่งบอกถึงวิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการของเด็กวัยเรียน เด็กวัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และความคิดสติปัญญา (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553) ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการที่มีความสอดคล้องกับการป้องกันการรังแกกันในโรงเรียน เพื่อเข้าช่วยเหลือเหยื่อทันทีและยุติการข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อธิบายได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา (Case study) คือ วิธีการศึกษาที่ศึกษาเฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่ต้องการศึกษาเป็นการศึกษาชีวิตจริงที่อยู่ในบริบทหรือสถานที่เช่นเดียวกัน มีขอบเขตชัดเจน มีความสมบูรณ์ มีเวลาและสถานที่แน่นอนมีการเก็บข้อมูลเชิงลึกอาศัยข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-กันยายน 2564 มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลจึงแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนที่เคยเห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันของนักเรียนประถมศึกษา จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนที่รับผิดชอบดูแลนักเรียนในระดับประถมศึกษาปลาย 2) รู้จักกับนักเรียนอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา 3) เป็นครูที่นักเรียนเลือกที่จะเล่าเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนให้ฟัง และกลุ่มที่ 2 นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง จำนวน 4 คน เลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์การคัดเลือก 1) นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปลาย 2) นักเรียนที่ได้จากคำบอกเล่าของครูและการสัมภาษณ์จากครูว่าเป็นนักเรียนที่เห็นเหตุการณ์และเคยเล่าให้ครูฟัง 3) เป็นผู้เห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่เป็นผู้ปกป้องหรือช่วยเหลือเหยื่อในสถานการณ์การข่มเหงรังแกกัน 4) นักเรียนที่ได้รับความยินยอมจาก ผู้ปกครอง นักเรียนมีความยินดีให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ทำการสัมภาษณ์จนกระทั่งข้อมูลอิ่มตัว (Saturates) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาแบบวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของกลุ่มนักเรียนผู้เห็นเหตุการณ์ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการสร้างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยกำหนดคำถามสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) คือ แบบสัมภาษณ์ครู และแบบสัมภาษณ์นักเรียน ตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของประเด็นคำถามในการวิจัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการข่มเหงรังแกกัน และด้านจิตวิทยา ซึ่งประกอบไปด้วยแพทย์ นักจิตวิทยา และอาจารย์ทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อให้ข้อเสนอแนะ หลังจากได้ปรับแก้ตามคำแนะนำ ผู้วิจัยนำข้อคำถามไปทดลองสัมภาษณ์ และถอดเทปการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจความชัดเจนของข้อคำถาม จากนั้นปรับข้อคำถามและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร โดยมีกระบวนการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนระดับประถมศึกษาตอนปลาย และคัดเลือกนักเรียนจากครูประจำชั้น ดำเนินการขอหนังสือเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล อธิบายวัตถุประสงค์ ลงนามเอกสารยินยอมเข้าร่วม นัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

3.2 เมื่อถึงวันนัดหมาย ผู้วิจัยจัดบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก ไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง จำนวน 1 เครื่อง และแนวคำถามสัมภาษณ์

3.3 เริ่มสัมภาษณ์ สร้างบรรยากาศให้มีความกันเอง ขออนุญาตในการบันทึกเสียง

3.4 ถอดเทปการสัมภาษณ์ ลงรหัส (Coding) บันทึกข้อมูล (Key) และทำการวิเคราะห์ผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา ตามลำดับ (ไชย โพธิ์สีตา, 2556)

4.1 ถอดคำให้สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักมาจัดระเบียบข้อมูลด้วยการพิมพ์และบันทึกเป็นไฟล์แยกข้อมูลของแต่ละคน

4.2 จัดระบบผู้วิจัยนำข้อมูลมาคัดข้อความที่มีความหมายตรงกับคำถาม และทำการกำหนดรหัสแทนความหมายของกลุ่มข้อความ ผู้วิจัยวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบอุปนัย (Inductive content analysis)

4.3 ขึ้นรายงานผู้วิจัยนำข้อมูลที่ลงรหัส (Code book) วิเคราะห์หาข้อสรุปและตีความหมาย และสรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในแต่ละประเด็น พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูด

5. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เอกสารหมายเลขรับรอง SWUEC-G-056/2564 ผู้วิจัยทำการขออนุญาตเก็บข้อมูลชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ผู้ปกครอง สอบถามความสมัครใจ มีอิสระในการให้ข้อมูล มีสิทธิ์ตอบหรือไม่ตอบคำถาม โดยผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบการเก็บข้อมูลที่ใดไว้ในที่ปลอดภัยและไม่เปิดเผยหากไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งผู้วิจัยเสนอข้อมูลที่ได้โดยตรงไปตรงมาตามข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและใช้นามสมมติ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนที่ 2 การให้ความหมายของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน การป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ และรูปแบบของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน และส่วนที่ 3 วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก 9 คน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอน จำนวน 5 คน มีอายุ 31-43 ปี ซึ่งมีประสบการณ์ทำงาน 3-22 ปี และเป็นผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 และกลุ่มที่ 2 นักเรียนประถมศึกษา จำนวน 4 คน มีอายุ 9-11 ปี เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เข้าศึกษาที่โรงเรียนสาธิตแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และมีเพื่อนสนิทตั้งแต่ 1-6 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การเห็นเหตุการณ์ของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

2. ส่วนที่ 2 การให้ความหมายของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน การป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ และรูปแบบของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

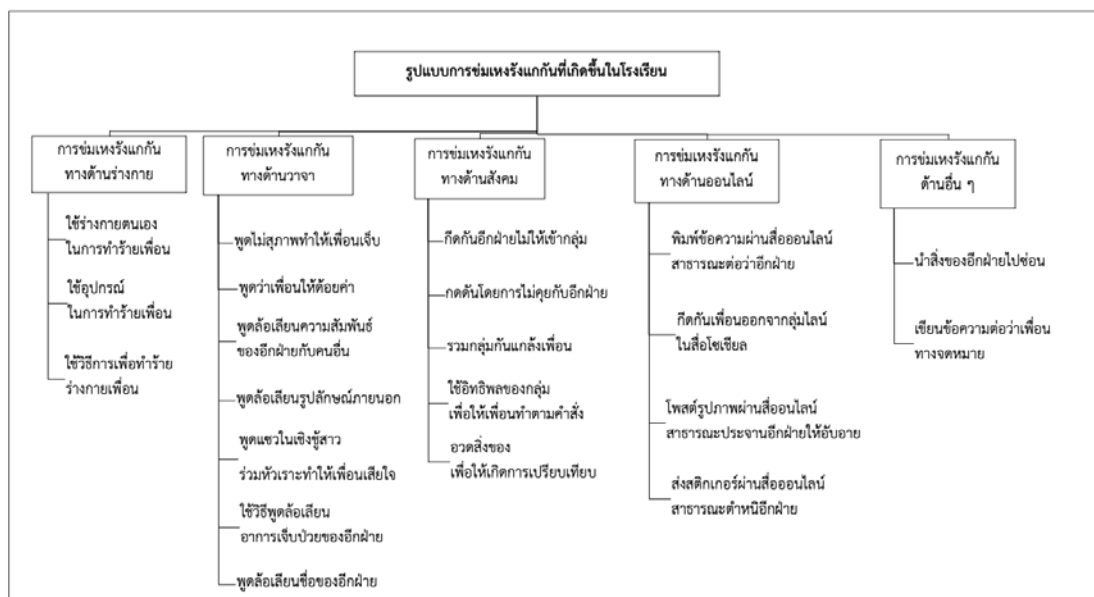
ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 9 คน สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่มีความเห็นตรงกัน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การข่มเหงรังแกกันเป็นลักษณะการกระทำที่ผู้ข่มเหงกระทำกับผู้ถูกข่มเหง โดยการใช้รูปแบบการข่มเหงรังแกกันที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายทางร่างกาย การพูด การล้อเลียน การพิมพ์ข้อความ การกีดกัน 2) การข่มเหงรังแกกัน

เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการถูกรังแก โดยการทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ กระทบกระเทือนจิตใจ ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่พอใจ ไม่สบายใจ เกิดอันตราย และ 3) การข่มเหงรังแกกันเป็นลักษณะการกระทำที่ผู้ข่มเหงกระทำกับผู้ถูกข่มเหงและมีผลกระทบเกิดขึ้น โดยการใช้รูปแบบการข่มเหงรังแกกันที่หลากหลายให้เกิดความรู้สึกทางลบ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายส่งผลต่อจิตใจและเป็นอันตรายต่อร่างกาย การต่อว่านินทาเพื่อนทำให้เพื่อนไม่พอใจ ดังนั้น “การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน” หมายถึง การกลั่นแกล้งกัน ส่วนใหญ่ใช้คำว่าบูลลี่กัน การแสดงความรู้สึกไม่พอใจต่อเพื่อน ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกไม่พอใจ มีปัญหากันทางด้านวาจาหรือร่างกาย การทำร้ายร่างกายกัน การข่มอีกฝ่ายด้วยคำพูด การพูดกระทบกระเทือนจิตใจ กีดกันผู้อื่นออกจากกลุ่ม ร่วมกันใช้ข้อความกลั่นแกล้งอีกฝ่ายทางโซเชียล และนำของผู้อื่นไปข่อน

2.2 การป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายของการป้องกันการข่มเหงรังแกกันผ่านมุมมองของครูที่มีต่อนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ พบว่า เป็นวิธีการที่นักเรียนใช้หรือเป็นแนวทางปฏิบัติที่เกิดจากความไว้วางใจกันในการช่วยเหลือ ปกป้อง เพื่อป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน ด้วยการโต้ตอบกลับอย่างเหมาะสม การรวมกลุ่มกันช่วยเพื่อน และการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2.3 รูปแบบการข่มเหงรังแกกัน ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลอธิบายถึงรูปแบบการข่มเหงรังแกกัน 5 ด้าน สามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

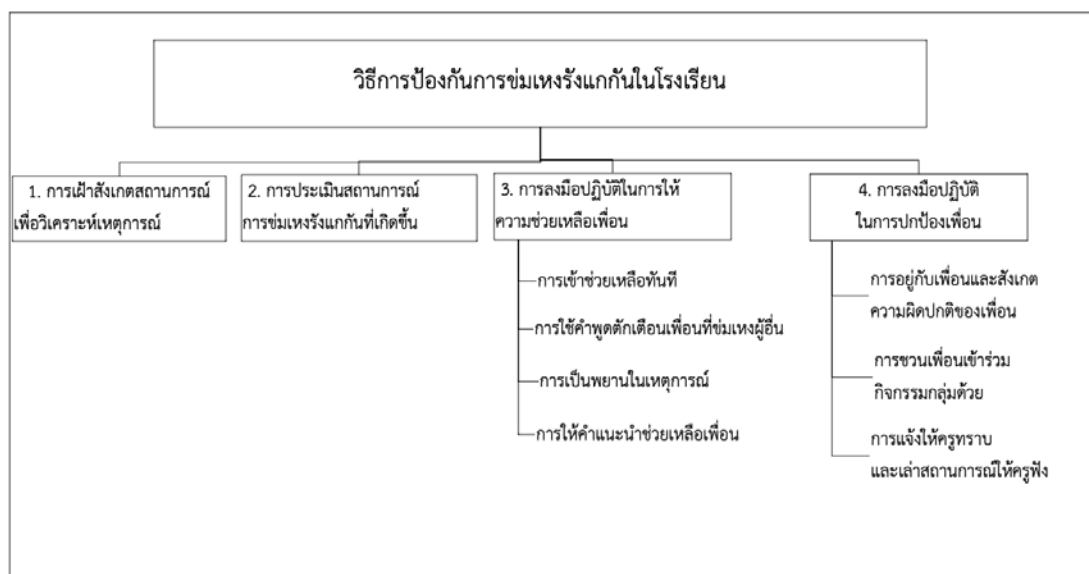
จากภาพที่ 2 สามารถสรุปข้อค้นพบในเรื่องของรูปแบบการข่มเหงรังแกกัน 5 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย ส่วนใหญ่ใช้ร่างกายตนเองในการทำร้ายเพื่อน เช่น ผลัก ตี หยิก สกิดขาให้ล้ม วิ่งชน ชกเพื่อน และดึงผมเพื่อน ซึ่งการข่มเหงด้านร่างกายที่มีผลกระทบต่อผู้ถูกข่มเหงทำให้ได้รับบาดเจ็บ

ทางร่างกายและจิตใจ 2) ด้านวาจา ส่วนใหญ่พูดว่าเพื่อนให้ด้อยค่า เช่น ว่าเพื่อนว่าเรียนไม่เก่ง ถูกเพื่อน ปล่อยข่าวลือให้เพื่อนเสียหาย เป็นการทำให้ผู้ถูกข่มเหงได้รับความเดือนร้อน เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ และได้รับผลกระทบต่อยุติธรรม 3) ด้านสังคม ส่วนใหญ่กีดกันอีกฝ่ายไม่ให้เข้ากลุ่ม เช่น การเลือกเพื่อนจากฐานะทางสังคม ไม่ให้การยอมรับเพื่อนที่ไม่ชอบ เรียนไม่เก่ง และเด็กพิเศษ เป็นการทำให้ผู้ถูกข่มเหงเสียใจ ไม่พอใจ และได้รับผลกระทบต่อยุติธรรม 4) ด้านออนไลน์ ส่วนใหญ่พิมพ์ข้อความผ่านสื่อออนไลน์สาธารณะต่อว่าอีกฝ่าย เช่น การต่อว่าเพื่อน ต่อว่ากระทู้ผู้ปกครองของเพื่อน เป็นการทำให้ผู้ถูกข่มเหงอับอาย ไม่พอใจ และได้รับผลกระทบต่อยุติธรรม และ 5) ด้านอื่นๆ เป็นการนำสิ่งของอีกฝ่ายไปซ่อน และเขียนข้อความต่อว่าเพื่อนทางจดหมายเป็นการทำให้ผู้ถูกข่มเหงได้รับความเดือนร้อน และได้รับผลกระทบต่อยุติธรรม

3. ส่วนที่ 3 วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์

ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลอธิบายถึงวิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน และบอกถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันไว้ดังนี้

3.1 วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ในสถานการณ์การรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อธิบายได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

3.1.1 การเฝ้าสังเกตสถานการณ์เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการ มองดูหรือมองหาบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ และเฝ้าสังเกตสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ดังเช่น

“...ให้เพื่อนดูว่าเหตุการณ์มันเป็นอย่างไรต่อ จะได้อพเดทอาจารย์ได้ แล้วก็แบ่งเพื่อนอีกนิดหนึ่งไปบอกอาจารย์ครับ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

3.1.2 การประเมินสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้น ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการ คาดการณ์ พิจารณา วิเคราะห์ สาเหตุ ความรุนแรง ความเสี่ยง ผลกระทบที่เกิดขึ้นของสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียนก่อนตัดสินใจช่วยเหลือหรือยุติสถานการณ์ดังเช่น

“ถ้าไม่มีอะไรมากก็ไม่ต้องบอกก็ได้ เช่น อาจจะว่ากันนิดหน่อย ก็ไม่ต้องบอกก็ได้ แต่ถ้าต่อยกันเยอะก็จะไปบอกอาจารย์ค่ะ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5)

3.1.3 การลงมือปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเพื่อน ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเข้าช่วยเหลือเพื่อนทันที เพื่อให้ความช่วยเหลือในสถานการณ์ของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่เกิดขึ้น ใช้ร่างกายตนเองพาผู้ข่มเหงหรือผู้ถูกข่มเหงออกจากสถานการณ์การข่มเหงนั้น ใช้คำพูดตักเตือนเพื่อนที่ข่มเหงผู้อื่น พูดโต้ตอบกลับ พูดห้าม และขู่จะฟ้องครู ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น รุ่นพี่ ครู หัวหน้าห้อง พนักงานรักษาความปลอดภัย ผู้ปกครอง รวมถึงผู้ที่อยู่ใกล้สถานการณ์ เป็นพยานในเหตุการณ์ให้เพื่อน และให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนหลังเกิดเหตุการณ์ดังเช่น

“ก็บอกเพื่อนเราคนที่แกล้ง บอกว่าไม่ต้องไปแกล้งเขา ลากเขาออกมาเลย ไม่ต้องให้ไปแกล้งอีกคนหนึ่ง...ลากคนที่แกล้งค่ะ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5)

“...วิ่งไปหาอาจารย์ที่อยู่ใกล้ที่สุดมาช่วยเพื่อน ...แบ่งคนไปฟ้องอาจารย์เหมือนเดิม ถ้าคนที่เหลือมีเยอะกว่าก็จะเข้าไปช่วย ถ้าเรามีน้อยกว่าแนะนำให้นายเป็นพยานมากกว่าเดี๋ยวเราจะโดนลูกหลง” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

“หลังเกิดเหตุ เราควรจะให้ทั้งสองฝ่าย เหยื่อกับคนที่แกล้งมาคุยกันดีๆ ก่อนว่าทำไมถึงไปแกล้งเขาเกิดเรื่องอะไรขึ้น แล้วทำไมถึงต้องทะเลาะกันด้วย แล้วก็ให้ดีขึ้นค่ะ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4)

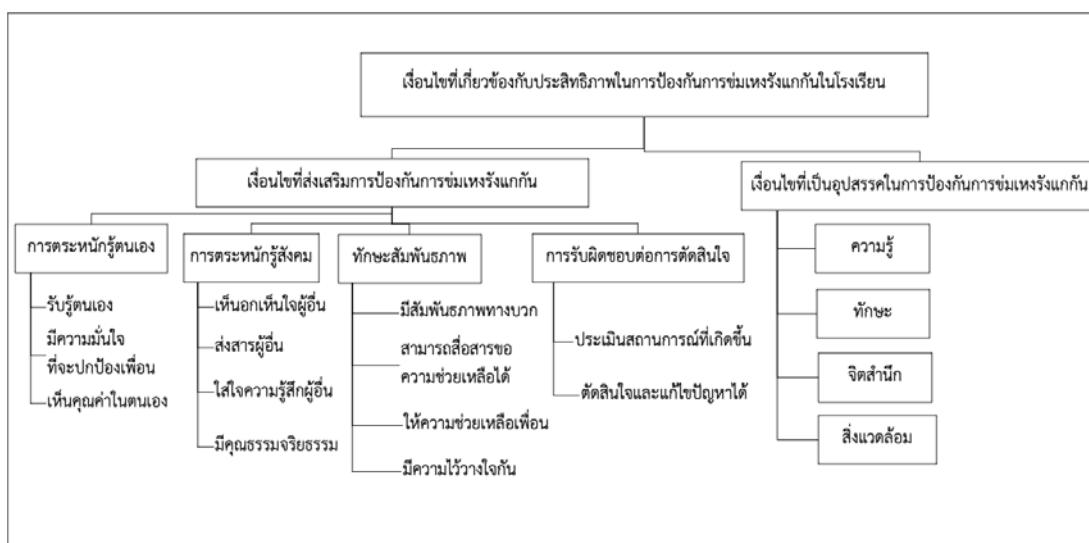
3.1.4 การลงมือปฏิบัติในการปกป้องเพื่อน ผู้วิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการป้องกันไม่ให้เพื่อนถูกรังแกด้วยการอยู่เป็นเพื่อนเพื่อนและสังเกตความผิดปกติของเพื่อน ชวนเพื่อนให้เข้ากลุ่ม เล่นกับเพื่อน แจ้งครู บอกครู เล่าให้ครูฟังเกี่ยวกับเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน รวมถึงวางแผนก่อนเกิดเหตุในครั้งต่อไป ดังนี้

“ส่วนใหญ่หนูจะเป็นคนที่เห็นเพื่อนว่าทำไมซิมๆ แล้วทำไมไม่คุยกันปกติ หนูก็จะเข้าไปถามเอาจริงๆ หนูว่าเพื่อนโรงเรียนเราเขาไม่ค่อยทำร้ายกัน มันไม่ค่อยเกิดเหตุการณ์ทำร้ายกันเท่าไร” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

“ถ้าเป็นไปได้ก็จะให้มาเข้ากลุ่มเราแทน จะได้ไม่เสียใจ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4)

3.2 เจื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์

สถานการณ์ของการข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นมีหลายรูปแบบและมีวิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่หลากหลาย และยังพบว่ามีเจื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน 2 เจื่อนไข คือ เจื่อนไขที่สนับสนุน และเจื่อนไขที่เป็นอุปสรรค อธิบายได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์

3.2.1 เงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ นักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์เกิดการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในสถานการณ์ของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน อธิบายได้ดังนี้

3.2.1.1 การตระหนักรู้ตนเอง ความสามารถของนักเรียนที่แสดงออกถึงการรับรู้ความสามารถ ความรู้สึก ในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ตลอดจนเกิดความมั่นใจ เห็นคุณค่าในตนเอง และภาคภูมิใจในตนเองที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ดังเช่น

“...ได้ครับ...เพราะอะไรเอ่ย...เพราะผมรู้สึกว่าผมต้องเป็นคนกล้าแสดงออก กล้าทำ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

3.2.1.2 การตระหนักรู้สังคม ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้ตัวตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทักษะทางสังคมที่นักเรียนจะต้องเข้าอกเข้าใจผู้อื่น ยอมรับตนเองและผู้อื่น แสดงถึงการส่งสารผู้อื่น ใส่ใจความรู้สึกผู้อื่น แสดงถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักการของความถูกต้อง

“...บางทีเพื่อนที่ปกติเขาจะร่าเริง เขาก็จะไม่ค่อย เงียบ นั่งซึมคนเดียว บางทีก็แสดงออกมาว่าอย่ามาใกล้ ปกติเขาไม่ใช่คนที่แสดงออกทางด้านลบ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

3.2.1.3 ทักษะสัมพันธภาพ ความสามารถของนักเรียนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดี มีความไว้วางใจกัน การแสดงความรู้สึกเป็นห่วงเพื่อน เดือดร้อนแทนเพื่อน อยากให้เพื่อนมีความสุข สามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อน สื่อสารพูดขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ และผู้อื่นให้ความช่วยเหลือ ดังเช่น

“ถ้าไม่ช่วย เพื่อนอาจจะโดนหนัก เยอะ กว่านี้...เพราะว่าอยากช่วยเพื่อนค่ะ... (แล้วคนที่เขาไม่ช่วย เขามีความคิดอะไร) ...เขาอาจจะไม่สนิทกับคนนั้น” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5)

3.2.1.4 การรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ ความสามารถของนักเรียนที่แสดงออกถึงความกล้าหาญในการตัดสินใจแก้ปัญหา และประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ตามความเป็นจริง ดังเช่น

“...ไปบอกอาจารย์ให้เร็วที่สุด ส่วนอีกคนหนึ่งก็เข้าไปช่วย แล้วก็หาอะไรที่มันจะพอเป็นหลักฐาน คือให้เขาเห็นว่าหนูเห็นนะ มีหนูเป็นพยานได้ที่เห็นกับตาตัวเอง ... ถ้าคนที่เหลือมีเยอะกว่าก็จะเข้าไปช่วย ถ้าเราน้อยกว่าแนะนำให้นายเป็นพยานมากกว่า” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

3.2.2 เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน เป็นเงื่อนไขที่ทำให้นักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ไม่ให้ความช่วยเหลือเพื่อนในสถานการณ์ของการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน อธิบายได้ดังนี้

3.2.2.1 ความรู้เรื่องการข่มเหงรังแกกัน คือ นักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการข่มเหงรังแกกันที่ถูกต้อง ไม่รู้วิธีการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในสถานการณ์การข่มเหงรังแกกัน ไม่รู้ว่าต้องช่วยเพื่อนอย่างไร ที่จะทำใหตนเองและเพื่อนปลอดภัย ดังเช่น

“...เขาอาจจะอยากช่วยแต่ไม่รู้จะเข้าไปช่วยอย่างไร” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

3.2.2.2 ทักษะการช่วยเหลือเพื่อน คือ นักเรียนยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการช่วยเหลือ ไม่มีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ฉุกเฉิน ขาดประสบการณ์ในการให้ความช่วยเหลือเพื่อน ส่งผลให้ขาดความมั่นใจที่จะช่วย เกิดความรู้สึกกลัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกลัวอิทธิพลของเพื่อน มีความคิดวุ่นวาย ลังเล สับสนในตนเอง มีความยากลำบากในการตัดสินใจในการเลือกช่วยหรือไม่ช่วยเพื่อน ดังเช่น

“ส่วนใหญ่เด็กเรามีอยู่แล้วแหละ แต่ยังไม่รู้ว่าจะทำยังไง ต้องพูดประมาณไหน ต้องปกป้องยังไง แต่เขาจะรู้อย่างเดียวคือต้องวิ่งหาผู้ใหญ่ บอกอาจารย์” (ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

3.2.2.3 จิตสำนึกที่ดีในการช่วยเหลือเพื่อน คือ นักเรียนยังขาดจิตสำนึกที่ดีเนื่องจากนักเรียนมองว่าการข่มเหงรังแกกันเป็นเรื่องปกติไม่ใช่สิ่งที่ผิด โดยไม่ได้ยึดความถูกต้องคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง ไม่ชอบยุ่งเรื่องของผู้อื่น คิดว่าเหยื่อปกป้องตนเองได้ไม่จำเป็นต้องช่วยหรืออาจจะมีคนอื่นมาช่วยแล้ว และผู้ถูกรังแกสมควรโดนเนื่องจากไม่ชอบคนที่ถูกรังแก ทำให้ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและการช่วยเหลือเพื่อนที่ถูกรังแก ดังเช่น

“แต่ถ้าเป็นคนที่ไม่ได้รู้สึกกันเขาก็จะเฉยๆ ไม่ใช่เรื่องของเรา ถ้าไม่ใช่เรื่องที่ใหญ่มากนะ ... ไม่ใช่เรื่องของเขาเอง เขาจะคิดว่าจะไปยุ่งทำไม” (ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)

3.2.2.4 สิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการป้องกัน คือ สถานการณ์การข่มเหงรังแกกันเกิดขึ้นภายในห้องเรียนให้ครูหรือเพื่อนสังเกตเห็นได้ชัด ส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณโรงอาหาร สนามเด็กเล่น อาคารกีฬา มุม ซอกต่างๆ ของโรงเรียน และการเลือกใช้รูปแบบการข่มเหงรังแกกันที่หลากหลายยากต่อการถูกลงโทษ เช่น การรังแกผ่านช่องทางออนไลน์ ที่ทำให้ไม่รู้ตัวตน สร้างตัวตนปลอมขึ้นได้ ซึ่งส่งผลต่อการป้องกันช่วยเหลือเพื่อนในสถานการณ์การข่มเหงรังแกกัน ดังเช่น

“มันโจ่งแจ้งเกินไปค่ะ สมมติว่า โกรธกันแล้วก็เตะกันเลย ถ้าสมมติว่ามีใครเห็นก็โดนลิสะ ถ้าคิดในมุมหนู ถ้าฉันเดินไปเตะเขาเลย มันจะดูเหมือนเป็นคนชอบใช้กำลัง แล้วอีกอย่างมันเห็นได้ง่ายเกินไป ... มันไม่มีใครเขาทำแบบโจ่งแจ้ง หนูคิดว่าคนที่อยากแกล้งเขาก็กลัวความผิดนะ” (นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6)

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการทำความเข้าใจมุมมองของการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการป้องกันช่วยเหลือเพื่อนในสถานการณ์นั้นๆ เนื่องด้วยผู้เห็นเหตุการณ์มีส่วนช่วยให้เกิดการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียนได้ (Midgett, Doumas, Peralta, Bond & Flay, 2020, p. 80) ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์เพื่อทำความเข้าใจการป้องกันการข่มเหงรังแกกันโดยนำแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการมาใช้อธิบายความเข้าใจของการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ในบริบทของโรงเรียนที่เป็นผู้รู้เห็นการเกิดการข่มเหงรังแกกันที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลการข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้นในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมาย “การข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน” ว่าเป็นลักษณะการกระทำที่ผู้ข่มเหงกระทำกับผู้ถูกข่มเหง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการถูกรังแก และเป็นทั้งลักษณะการกระทำและผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกัน คือ การกระทำนั้นใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ และได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกาย ในมุมมองของนักเรียนจะให้ความหมายของการข่มเหงรังแกกันโดยการเน้นที่ผลกระทบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการถูกรังแกตามความรู้สึกที่นักเรียนจำเป็นต้องได้หรือสัมผัสได้ ดังนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของสุธีรา บุญนาค และภัทรพร แจ่มใส (2564, น. 10-11) ที่กล่าวว่าการข่มเหงรังแกกันในภาษาอังกฤษเรียกว่า Bullying ในภาษาถูกเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น การข่มเหงรังแกกัน การรังแก การกลั่นแกล้ง การแกล้ง ดังนั้นการข่มเหงรังแกกันเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ตั้งใจกระทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ความเจ็บปวด เพื่อให้ตนเองรู้สึกมีอำนาจหรือมีพลังเหนือผู้อื่น และเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ และมุมมองของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเองตามหลักของการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ แบ่งเป็นอารมณ์ที่พึงพอใจ รู้สึกสงสารเห็นใจกับอารมณ์ที่ไม่พึงพอใจ รู้สึกกลัว และจะจดจำเรื่องราวต่างๆ ผ่านความรู้สึกที่เกิดขึ้น จึงถ่ายทอดความหมายในมุมมองของการกระทำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ และการคิดของเด็กจะคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลได้ในระดับที่ต้องเห็นเป็นรูปธรรมหรือมีประสบการณ์จริง (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553)

ส่วนการให้ความหมายของ “การป้องกันการข่มเหงรังแกกัน” เป็นเพียงมุมมองของครูที่ถ่ายทอดให้เห็นถึงการป้องกันการข่มเหงรังแกกันของนักเรียนกลุ่มที่เห็นเหตุการณ์ที่พบว่าเป็นวิธีการที่นักเรียนใช้หรือเป็นแนวทางปฏิบัติในการช่วยเหลือ ปกป้อง ป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน ด้วยการโต้ตอบกลับอย่างเหมาะสม การรวมกลุ่มกันช่วยเหลือ และการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งมุมมองของครูจะเน้นลักษณะพฤติกรรมที่นักเรียนเลือกทำเมื่อเห็นเหตุการณ์การข่มเหงรังแกกัน รูปแบบการข่มเหงรังแกกันมีด้วยกัน มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านวาจา 3) ด้านสังคม 4) ด้านออนไลน์ และ 5) ด้านอื่นๆ และการศึกษาของ รัชชา อารังอารียกุล (2562, น. 685-686) แบ่งการข่มเหงรังแกกันออกเป็นประเภท 4 ประเภท ด้านกายภาพหรือร่างกาย ด้านวาจา ด้านสังคม และด้านสื่อสังคมออนไลน์

วิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ ประกอบไปด้วย 1) การเฝ้าสังเกตสถานการณ์เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ 2) การประเมินสถานการณ์การข่มเหงรังแกกันที่เกิดขึ้น 3) การลงมือปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเพื่อน และ 4) การลงมือปฏิบัติในการปกป้องเพื่อน สอดคล้อง

กับการศึกษาของ Knauf, Eschenbeck, and Hock (2018, p. 3) ศึกษาปฏิบัติการรื้อคิดทางสังคมและอารมณ์ในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์การช่มเหงรังแกกันในโรงเรียนและรูปแบบออนไลน์ เพื่อศึกษาการเข้าช่วยเหลือเหยื่อทันทีในกรณีฉุกเฉิน โดยนำแนวคิด Bystander Intervention Model 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) บุคคลต้องสังเกตเห็นเหตุการณ์ 2) ต้องตระหนักว่าเป็นเหตุฉุกเฉินและจำเป็นต้องดำเนินการ 3) ต้องรับผิดชอบ 4) เลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการเข้าช่วยเหลือเหยื่อ และ 5) ดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อ ซึ่งพฤติกรรมป้องกันการช่มเหงรังแกกันในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์จะประสบความสำเร็จได้ต้องเพิ่ม 1) ความตระหนักรู้เกี่ยวกับการช่มเหงรังแกกัน 2) เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ในการป้องกันการช่มเหงรังแกกัน 3) นำความรู้และทักษะที่มีไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง (Mazzone, 2020, pp. 2-3) และการศึกษาของ Xie and Ngai (2020, pp. 5-8) บทบาทของผู้เห็นเหตุการณ์การช่มเหงรังแกกันในโรงเรียนที่ชี้ให้เห็นว่าการเห็นอกเห็นใจเป็นตัวทำนายพฤติกรรมปกป้องหรือการพิทักษ์เพื่อนในสถานการณ์ของการช่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

จากนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาข้อแม้หรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการช่มเหงรังแกกันในโรงเรียน พบว่ามีด้วยกัน 2 เงื่อนไข 1) เงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดการป้องกัน คือ การตระหนักรู้ตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธภาพ และการรับผิดชอบต่อความคิดเห็น 2) เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการป้องกัน คือ นักเรียนกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ขาดความรู้ ทักษะ ทศนคติที่ดี จิตสำนึกที่ดีที่จะช่วยในการป้องกัน รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการป้องกัน สอดคล้องกับพัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์, วิไลลักษณ์ ลังกา, กัมปนาท บริบูรณ์, และครรชิต แสนอุบล (2561, น. 3664) ที่พบว่านักเรียนกลุ่มที่เห็นเหตุการณ์หลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษา สามารถป้องกันการช่มเหงรังแกกันได้ โดยการเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจ รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่ถูกช่มเหง และนำเทคนิคตัวแบบ การใช้คำพูดจูงใจ เสริมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้ง เพื่อขอรับความช่วยเหลือ และยังเสริมสร้างทักษะการเผชิญปัญหาให้กับผู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งส่งผลให้ผู้เห็นเหตุการณ์เกิดการป้องกันการช่มเหงรังแกกัน และเมื่อนำข้อค้นพบที่ในงานวิจัยนี้มาวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการของวัยประถมศึกษาตอนปลายที่ชี้ให้เห็นว่านักเรียนไม่มีความคิดที่ซับซ้อนจะเลือกใช้วิธีช่มเหงรังแกกัน จากสิ่งที่นักเรียนเห็นและมีประสบการณ์ และจะเลือกวิธีการป้องกันช่วยเหลือเพื่อนจากสิ่งที่ตนเองเห็น หรือดูตัวแบบมาปรับใช้ต่อการป้องกันการช่มเหงรังแกกัน

ดังนั้น ในการช่วยเหลือนักเรียนในวัยนี้จึงควรให้ความสำคัญกับพัฒนาการของนักเรียน นักเรียนจะทำตามคำสั่งสอนของครู และนักเรียนจะไม่เข้าข้างเพื่อนที่กระทำผิด นักเรียนจะเรียนรู้การกระทำที่ดีและไม่ดีจากการได้รับรางวัลหรือการได้รับการลงโทษตามหลักพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและเลือกที่จะช่วยเหลือเพื่อนทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อน ตามพัฒนาการทางด้านสังคมของนักเรียนวัยนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่ครูจะต้องให้ความสำคัญ นักเรียนต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ครูสามารถพัฒนาให้นักเรียนเรียนรู้หรือส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมตามวัยตลอดจนพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง และพัฒนาความคิดรวบยอดที่มีต่อตนเองได้ โดยนำเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการป้องกันการช่มเหงรังแกกันในโรงเรียนมาส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการป้องกันการช่มเหงรังแกกันในกลุ่มผู้เห็นเหตุการณ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 ผู้บริหาร ครู อาจารย์ อาจารย์แนะแนว นักจิตวิทยาโรงเรียน สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการสร้างนโยบายการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในเชิงรุก เช่น การกำหนดแผนนโยบายและจัดหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้การป้องกันการข่มเหงรังแกกันในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา กิจกรรมสันทนาการเข้า กิจกรรมพัฒนาตน และกิจกรรมแนะแนว ให้มีเนื้อหาของการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน

1.2 ครู อาจารย์ จัดโครงการส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการช่วยเหลือนักเรียน โดยให้นักเรียนที่เห็นเหตุการณ์มีส่วนในการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน เช่น มีจุดร้องเรียน มีจุดเล่าบอกถึงสถานการณ์การข่มเหงรังแกกัน โดยจัดให้สถานศึกษามีโครงการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ถูกรังแกในโรงเรียน เพิ่มความสำคัญของการป้องกันและสอนวิธีการป้องกันการข่มเหงรังแกกันให้กับนักเรียนโดยเฉพาะในกลุ่มประถมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ เช่น ความหมาย รูปแบบ วิธีการป้องกัน ไปศึกษาและพัฒนาโปรแกรมช่วยเหลือนักเรียนทางด้านจิตวิทยาหรือรูปแบบกิจกรรมการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในโรงเรียน สำหรับกลุ่มนักเรียนที่เห็นเหตุการณ์ เช่น โปรแกรมเสริมสร้างการเรียนรู้อารมณ์สังคมในการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน โปรแกรมการตระหนักรู้ในตนเองกับการป้องกันการข่มเหงรังแกกัน

2.2 ควรมีการวิจัยการป้องกันการข่มเหงรังแกกันในแต่ละรูปแบบของการข่มเหงรังแกกัน เช่น การป้องกันการข่มเหงรังแกกันทางด้านวาจา การป้องกันการข่มเหงรังแกกันทางด้านออนไลน์ เพื่อให้เข้าใจในบริบทของการข่มเหงรังแกกันในแต่ละรูปแบบที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์, วิไลลักษณ์ ลังกา, กัมปนาท บริบูรณ์ และครรชิต แสนอุบล. (2561). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการข่มเหงรังแกในโรงเรียน. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 1(11), น. 3653-3667.
- ภัชชา อารังอารียกุล. (2562). ความรับผิดชอบละเมิดและการเยียวยาความเสียหาย กรณีการกลั่นแกล้งในเด็ก. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 12(4), น. 683-706.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 1 แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็ก ตอนกลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบัติ ตาปัญญา. (2563). *รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจการรังแกกันในโรงเรียน "นักเรียนก้าวทันยุคดิจิทัลรังแกในโรงเรียนและโซเชียลมีเดีย"* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มูลนิธิรักษไทย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สุธีรา บุญนาค และภัทรพร แจ่มใส. (2564). *การกลั่นแกล้งทางวาจาในนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Knauf, R.-K., Eschenbeck, H., & Hock, M. (2018). Bystanders of bullying: Social-cognitive and affective reactions to school bullying and cyberbullying. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 12(4), pp. 1-17.
- Mazzone, A. (2020). Bystanders to Bullying: An Introduction to the Special Issue. *International Journal of Bullying Prevention*, 2(1), pp. 1-5.
- Midgett, A., Dumas, D. M., Peralta, C., Bond, L. & Flay, B. (2020). Impact of a Brief, Bystander Bullying Prevention Program on Depressive Symptoms and Passive Suicidal Ideation: A Program Evaluation Model for School Personnel. *Journal of Prevention and Health Promotion*, 1(1), pp. 80-103.
- Xie, H., & Ngai, S. S.-y. (2020). Participant roles of peer bystanders in school bullying situations: Evidence from Wuhan, China. *Children and Youth Services Review*, 110, pp. 1-10.